

TEISĖSAUGOS IR SVEIKATOS PRIEŽIŪROS ĮSTAIGŲ BENDRADARBIAVIMAS IR JO VEIKSMINGUMAS, SPRENDŽIANT OPIOIDŲ VARTOTOJŲ PROBLEMAS

Emilis Subata^{1,2}, Aušra Malinauskaitė^{1,2}, Audronė Astrauskienė^{4,5}

¹Vilniaus priklausomybės ligų centras, ²Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Psichiatrijos klinika, ³Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Sociologijos katedra, ⁴Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Visuomenės sveikatos institutas, ⁵Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija

Santrauka

Tyrimo tikslas – atskleisti teisėsaugos ir sveikatos priežiūros įstaigų bendradarbiavimo reikšmę sprendžiant opioidų vartotojų problemas Vilniaus romų taborė.

Medžiaga ir metodai. Tyrimui buvo pasirinkta kiekybinė metodologija. Tyrimo metodas – struktūruotas interviu. Tyrimė dalyvavo 117 Vilniaus priklausomybės ligų centro farmakoterapijos opioidiniais vaistiniai preparatai (metadonu) pacientų, kuriuos gydyti nukreipė Vilniaus apskrities vyriausiasis policijos komisariatas. Tiriemieji apklausti gydymo pradzioje ir praėjus 2 mėnesiams po gydymo.

Rezultatai. Policijos pareigūnų į gydymo programas nukreiptų asmenų rezultatai atskleidė, kad 80 proc. pacientų po 2 mėnesių tęsė gydymą, o tarp besigydančiųjų sumažėjo heroino ir kitų nelegalių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas, rizikingas elgesys, susijęs su ŽIV ir kitų virusinių infekcijų plitimu per kraują, sumažėjo nusikalstama veikla. Žymiai pagerėjo asmenų, kuriems atliekama farmakoterapija metadonu, gyvenimo kokybė ir sveikata.

Raktažodžiai: opioidai, opioidiniai vaistiniai preparatai, metadonas, romų taboras.

ĮVADAS

Priklausomybė nuo opioidų yra aktuali problema visose šalyse. 2009 m. pabaigoje Valstybinio psichikos sveikatos centro duomenimis, Lietuvoje buvo registruoti 4752 asmenys, kuriems diagnozuotas priklausomybės nuo opioidų sindromas. Tai sudarė 4/5 (79,8 proc.) visų Lietuvoje registruotų asmenų, sergančių priklausomybe nuo narkotinių ir psichotropinių medžiagų [34]. 2009 m. Lietuvoje buvo užregistruoti 2189 nusikaltimai, susiję su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis (palyginti su 2000 m., pustrėčio karto daugiau). Kaip rodo apklausų rezultatai, statistiniai duomenys, Lietuvoje nuo nepriklausomybės atkūrimo didėja tiek narkotinių medžiagų vartojimas, tiek už su narkotinėmis bei psichotropinėmis medžiagomis susijusias veikas įtariamųjų (kaltnamųjų) skaičius [27].

Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo situacija, prevencijos metodai, šio reiškinio sukeltų problemų sprendimai atskirose šalyse ir net atskiruose miestuose / regionuose yra skirtingi. Tai priklauso nuo įvairiausių politinių, socialinių, ekonominių, teisinių ir kitokių priežasčių. Priklausomybės nuo psichoaktyviųjų medžiagų problema dažniausia yra nagrinėjama arba akcentuojant medicinini (kaip ligos), arba tik deviacini (kaip nusikaltimą) problemos aspektą. Medicinini ir deviacini požiūrius analizavo daugelis tyrėjų [4, 12, 27]. Jei problema vertinama kaip rizikingas medžiagų, sukeliančių pavojų sveikatai, vartojimas, tai pagrindinis vaidmuo paliekamas sveikatos apsaugos sričiai, akcentuojant vartojimo pasekmes sveikatai (dažniausiai individo, vartojančio psichoaktyvias medžiagas sveikatai, rečiau visos visuomenės sveikatai). Jei problema pristatoma kaip nusikalstama veikla, akcentuojamas visuomenei pavojingas, turintis skaudžias pasekmes elgesys (vagystės, chuliganizmas, fizinis ir psichologinis smurtas, avarijos, prekyba nelegaliomis narkotinėmis medžiagomis ir pan.), o pagrindinis vaidmuo čia paliekamas teisėsaugos ir / ar jėgos struktūrų sričiai. Tačiau šie du iš pirmo žvilgsnio vienas su kitu nesusiję nagrinėjamos

Adresas susirašinėti: Emilis Subata,
Vilniaus priklausomybės ligų centras,
Gerosios Vilties g. 3, 03147 Vilnius.
El. p. emilis.subata@vplc.lt

problemos požiūriai turi nemažą įtaką tiek visuomenės požiūriui į priklausomus asmenis formuotis, tiek ieškant būdų, kaip sėkmingai vykdyti prevenciją, mažinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo pasekmes. Kaip pabrėžiama Jungtinių Tautų Narkotikų ir nusikalstamumo biuro (UNODC) viename iš paskutiniųjų diskusijos dokumentų „Nuo prievartos prie sąjungos“, sprendžiant neteisėtų narkotinių medžiagų vartojimo ir priklausomybės nuo narkotinių medžiagų problemas visuomenėje, racionaliau yra taikyti į sveikatą nukreiptą strategiją, o ne vadovautis vien tik į sankcijas orientuotu požiūriu. Šis požiūris grindžiamas tuo, kad tais atvejais, kai asmuo yra priklausomas nuo narkotinių medžiagų, gali prireikti visapusiškos socialinės paramos, specifinio farmakologinio bei psichosocialinio gydymo ir sveikatos priežiūros. Bausmės taikymas nuo narkotikų priklausomiems asmenims nėra tinkama ir teisinga reakcija [29]. Daugėja įrodymų, jog į sveikatą orientuotas požiūris yra veiksmingiausia priemonė, padedanti mažinti neteisėtų narkotikų vartojimą bei vartojimo sukeltą socialinę žalą [7].

Priklausomas nuo opioidų asmuo dažniausiai pristatomas kaip turintis labai rimtų teisinių, sveikatos, socialinių, psichologinių problemų [10]. Tyrimais atskleista, kad psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas apima skirtingus visuomenės socialinius sluoksnius, bet vyrauja tendencija, jog teisėsaugos akirtyje dažniausiai atsiduria silpniausia, menką socialinį kapitalą turinti socialinė grupė [27]. Priklausomi nuo opioidų asmenys Vilniaus m. dažnai narkotikus įsigyja Kirtimų r. esančioje romų gyvenvietėje (vadinamoje romų taboru). Poreikis vartoti narkotikus tampa priklausomo asmens kasdienio gyvenimo dalimi, todėl jo gyvenimo būdas dažnai turi kriminalinį pobūdį [30]. Per 2010 m. Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariato duomenimis, romų taborė Vilniuje, nuolat vykstant patruliavimą, sulaikyta apie 1600 švirkščiamųjų opioidų (heroino) vartotojų. Nemaža dalis sulaikytų asmenų po kelių valandų juos paleidus vėl vykdavo į romų taborą įsigyti narkotikų. Akivaizdu, kad sulaukymas ir baudimas (dažniausiai sulaikyti asmenys būdavo baudžiami administracine bauda už narkotikų vartojimą) neišspręsdavo narkotikų vartojimo, nusikalstamų veikų ir kitų problemų. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas numato atsakomybę už narkotinių ir psichotropinių medžiagų gaminimą, laikymą, įgijimą ir platinimą. Motyvai ir sąlygos, kurioms esant asmenys padaro nusikalstamas veikas, gali būti labai įvairūs [27]. Šios problemos sprendimas pasitelkiant tik baudžiamąsias priemones yra nepakankamas.

Asmenų, priklausomų nuo opioidų, problemos yra kompleksinės – teisinės, medicininės, socialinės, psichologinės. Akivaizdu, kad joms spręsti reikalinga ilgalaikė kompleksinė pagalba. Įvairiems poreikiams tenkinti bei problemoms spręsti svarbi daugelio įstaiigų ir specialistų pagalba bei bendradarbiavimas [1]. Vakarų pasaulyje į narkotikų vartojimą siūloma žvelgti kaip į socialinį reiškinį, kurį kontroliuoti pirmiausia reikia socialinėmis, o ne baudžiamosiomis priemonėmis [27]. 2010 m. vykusioje XVIII tarptautinėje AIDS konferencijoje priimtoje „Vienos deklaracijoje“ vienareikšmiškai skelbiama, kad „priklausomybė nuo narkotikų yra sveikatos sutrikimas, todėl šia liga sergantiems asmenims reikia humaniško ir veiksmingo gydymo, o ne bausmės. Liaukimės stigmatizavę narkotikų vartotojus. Suteikime jiems aukštos kokybės medicinos pagalbą, konsultavimą ir tolesnę priežiūrą, o ne sulaikykime juos“ [35].

Narkotikų kontrolės departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. metiniame pranešime yra skelbiama: „Lietuvoje ir toliau būtina ne tik formuoti neigiamą visuomenės požiūrį į narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą, ypač tarp vaikų ir jaunimo, bet ir kompleksiskai užtikrinti, kad asmenims, vartojantiems narkotines ir psichotropines medžiagas, būtų prieinamos kokybiškos sveikatos priežiūros, reabilitacijos ir reintegracijos, socialinės paslaugos, o neteisėtos narkotinių ir psichotropinių medžiagų bei jų pirmtakų (prekursorių) apyvartos kontrolė būtų griežta ir veiksminga“ [25].

Siekiant iširti kompleksinio poveikio įtaką asmenims ir visuomenės sveikatai bei nusikalstamumui, susijusiam su narkotikų įsigijimu ir vartojimu Vilniaus romų taborė, 2010 m. liepos 15 d. buvo pasirašyta trišalė bendradarbiavimo sutartis tarp Narkotikų kontrolės departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato ir Vilniaus priklausomybės ligų centro. Sutarties tikslas – pagal kompetenciją stiprinti ir plėsti tarpusavio bendradarbiavimą, įgyvendinant su romų taboru susijusias narkomanijos problemas. Įgyvendindami sutartį, Vilniaus II policijos komisariato pareigūnai, intensyviai patruliuodami Vilniaus romų taborė ir jo apylinkėse, informuodavo asmenis, vartojančius narkotines ir psichotropines medžiagas, apie galimybę gydytis Vilniaus priklausomybės ligų centre bei suteikdavo kitą reikalingą informaciją. Mokslinių tyrimų duomenys rodo [23], kad aplinkos (artimųjų, darbdavių, policijos ir pan.) skatinimas kreiptis pagalbos yra veiksmingas. Motyvavimas ir nukreipimas gydymuisi nuo priklausomybės yra

viena iš elgesio keitimo intervencijų, padedanti asmenims pakeisti rizikingą elgesį. Galimybė gauti reikalingą gydymą yra labai svarbus aspektas, tačiau norint jį gauti laiku dažnai pasitaiko tokių kliūčių kaip informacijos apie pagalbą stoka, didelė gydymo kaina, pacientų eilės dėl vietų trūkumo. Vykdydamas trišalę sutartį Vilniaus priklausomybės ligų centras priėmė konsultacijai ir pageidaujamaam gydymui visus narkotikų vartotojus, atvykusius su policijos nukreipimo dokumentu, o Narkotikų kontrolės departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės suteikė centrui papildomą finansavimą medikamentams, kad pacientas, jam atvykus į centrą, galėtų pradėti gydymą kuo greičiau, nelaukdamas eilėje kelių savaičių ar mėnesių.

Šio tyrimo tikslas – įvertinti Vilniaus priklausomybės ligų centro, Narkotikų kontrolės departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato bendradarbiavimo metu pasiektus rezultatus, sprendžiant priklausomų nuo opioidų asmenų, išgyjančių narkotinių medžiagų Vilniaus romų tabore, problemas.

TYRIMO OBJEKTAS IR METODAI

Pasirašytos trišalės sutarties įgyvendinimo laikotarpiu Vilniaus m. II policijos komisariato pareigūnai, psichoaktyviųjų medžiagų vartotojams sutikus, juos nukreipdavo į Vilniaus priklausomybės ligų centrą jų būklei įvertinti ir gydytis. Trišalės sutarties vykdymo laikotarpiu nuo 2010 m. rugpjūčio mėn. iki gruodžio mėn. į Vilniaus priklausomybės ligų centrą atvyko 121 asmuo su raštišku policijos nukreipimu. Pacientai kartu su specialistais galėjo pasirinkti gydymo ir pagalbos rūšį. 117 asmenų buvo priimti į farmakoterapiją opioidiniais vaistinėmis preparatais, 2 asmenys pasirinko stacionarų gydymą (narkotinės abstinencijos gydymo skyriuose) Vilniaus priklausomybės ligų centre, 2 asmenys konsultavosi ambulatoriškai. 2010 m. gruodžio mėn. pabaigoje pacientų priėmimas buvo nutrauktas dėl ribotų gydymo vietų skaičiaus Vilniaus priklausomybės ligų centre.

Tyrimo imtis – tikslinė (visuminė). Tyrime dalyvavo visi 117 asmenų, kurie buvo siųsti policijos komisariato ir pageidavo gydytis opioidiniais vaistinėmis preparatais (metadonu). Visi 117 asmenų gavo standartinę farmakologinę gydymą metadonu, o pacientui teikiamas asmens sveikatos priežiūros ir socialines paslaugas koordinavo socialinis darbuotojas – atvejo vadybininkas. Pacientai į Vilniaus priklausomybės ligų centrą išgerti medikamento privalejo atvykti kasdien. Tyrimas buvo atliktas pagal sudarytą

struktūruotą klausimyną¹. Tyrimui atlikti buvo taikytas kiekybinis sociologinės informacijos rinkimo metodas – struktūruotas interviu. Į interviu klausimus respondentai atsakė raštu.

Pasirenkant tyrimo klausimyną, buvo atsižvelgta į tyrimo tikslą, metodinius ir praktinius tyrimo aspektus. Klausimyne pateikti klausimai susiję su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo praktika, rizikingu elgesiu dėl ŽIV ir kitų virusinių infekcijų plitimo, kriminogeniniu elgesiu, socialine situacija. Klausimai apėmė du laikotarpius: 30 dienų prieš pradėdant gydymą ir paskutines 30 dienų po 2 mėn. nuo priėmimo į farmakoterapiją metadonu. Klausimynas buvo pildomas tik pradėjus farmakoterapiją metadonu (per pirmas 3 dienas) ir po dviejų dalyvavimo farmakoterapijoje metadonu mėnesių. Pradinių anketų buvo užpildyta 117, po 2 mėn. – 94 (80,3 proc.). Per 2 farmakoterapijos metadonu mėnesius išskrito 23 asmenys, iš jų: 2 pateko į laisvės atėmimo vietas, 1 išvažiavo su artimaisiais į kitą šalį, 6 asmenys gydėsi abstinenciją ir nuvyko į reabilitacijos centrus, 14 asmenų išskrito dėl nežinomų priežasčių (nustojo lankytis).

Tyrimo ribotumas. Tyrimui atlikti buvo pasirinktas gana trumpas laikotarpis (2 mėn.), per kurį įvykę elgesio ar kiti pokyčiai gali būti dar sunkiai pastebimi ir identifikuojami tiek specialistų, tiek paties farmakoterapijoje metadonu dalyvavusio asmens. Pasirinktas klausimynas yra gana trumpas ir negali aprėpti visų galimų aspektų. Siekiant gauti maksimaliai patikimą informaciją iš respondentų, jiems garantuotas konfidencialumas ir gydymo tęsimas bei kokybė, neatsižvelgiant į atsakymų pobūdį. Atkreiptinas dėmesys, kad šis tyrimas nereprezentuoja visos asmenų populiacijos, kuri lankosi Vilniaus m. romų tabore. Gauti rezultatai atskleidžia tik policijos gydymuisi į Vilniaus priklausomybės ligų centrą nukreiptų asmenų situaciją. Nors ir esama kai kurių šio tyrimo ribotumų, vis dėlto šiuo tyrimu buvo atskleistos pagrindinės tendencijos ir esminiai pokyčiai, susiję su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu, rizikingu elgesiu, socialine situacija, subjektyviai vertinama sveikatos būkle.

Analizuojant tyrimo rezultatus taikyti aprašomosios statistikos metodai: nominaliųjų kintamųjų kategorijų dažniai ir procentai. Ryšio statistiniam reikšmingumui nustatyti buvo naudojamas Kramerio (*Cramer's*) V koeficientas (ryšys pripažįstamas

¹ Klausimynas buvo sudarytas remiantis: Lars Moller, Saliya Karymbaeva, Emilis Subata, Tina Kiaer. *Evaluation of patients in opioid substitution therapy in the Kyrgyz Republic*. World Health Organization, 2009.

statistiškai reikšmingu, kai p reikšmė mažesnė už 0,05). Apklausos duomenys analizuoti statistinių ir grafinių procedūrų paketu SPSS 18.0 for Windows.

REZULTATAI

Tiriamųjų socialinis demografinis portretas. *Amžius.* Iš 117 tyrime dalyvavusių respondentų jauniausiam asmeniui buvo 19 metų, vyriausiam – 53 metai. Amžiaus vidurkis $32 (\pm 7)$ metai. 14 proc. respondentų sudarė moterys, 86 proc. – vyrai. Atkreiptinas dėmesys, kad tiriamųjų amžius buvo gana jaunas. Šiuo periodu asmenys turėtų įgyti išsilavinimą, formuoti savo darbinis įgūdžius, integruotis į darbo rinką ir visuomenę.

Išsilavinimas. 37 proc. respondentų nurodė turintis vidurinį, 36 proc. – pagrindinį išsilavinimą. Profesinį išsilavinimą turėjo 15 proc., pradinį – 10 proc. apklaustųjų. Rezultatai rodo, kad narkotikų vartotojai, kurie, siekdami įsigyti narkotikų lankosi Vilniaus

m. romų tabore, turi gana žemą išsilavinimą ir tai gali būti įvardijama kaip viena iš integracijos į darbo rinką kliūčių.

Teistumas. Iš 117 tyrime dalyvavusių respondentų laisvės atėmimo įstaigose buvo 74 proc. Tik 2 pacientai iki tol buvo neregistruoti Vilniaus priklausomybės ligų centre, likusieji buvo duomenų bazėje ir turėjo užvestas ambulatorines korteles, nes anksčiau gavo vienokį ar kitokį gydymą nuo priklausomybės psichoaktyviosioms medžiagoms.

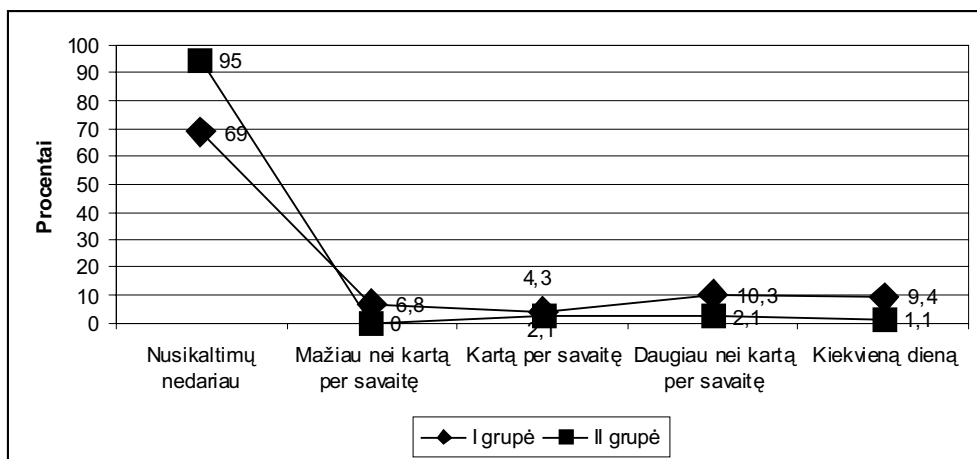
Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo patirtis. Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo patirtis (įskaitant ir švirkštimosi praktiką) parodo ne tik tai, kiek laiko asmuo vartoja narkotikus, bet ir problemos sudėtingumą (kuo ilgesnį laiką asmuo vartoja psichoaktyvias medžiagas, tuo didesnė tikimybė, kad vartojimo pasekmės bus sunkesnės ir jų problemų sprendimas pareikalaus daugiau laiko ir pastangų). Tyrime dalyvavusių asmenų vidutinis psichoaktyviųjų

1 lentelė. Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas per paskutines 30 dienų pirmoje (prieš pradėdant farmakoterapiją, $n = 117$) ir antroje (po 2 mėn. farmakoterapijos, $n = 94$) grupėse

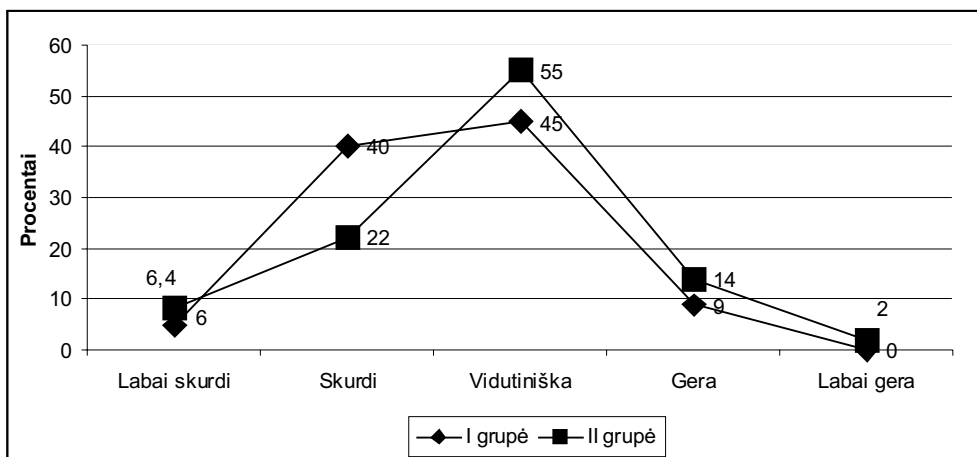
Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas per paskutines 30 dienų	Atsakymo variantai	Pradinis tyrimas (proc.)	Tyrimas po 2 mėn. (proc.)	Statistinis reikšmingumas
Heroinas	Nevartojo	3,4	77,7	$p = 0,001$
	Kartą per savaitę ar mažiau	0,9	12,8	
	Daugiau nei kartą per savaitę	6,8	9,6	
	Kasdien	88,9	0	
Kiti opioidai	Nevartojo	79,5	97,9	$p = 0,001$
	Kartą per savaitę ar mažiau	8,5	1,1	
	Daugiau nei kartą per savaitę	7,7	1,1	
	Kasdien	4,3	0	
Raminamieji / migdomieji vaistai	Nevartojo	57,3	80,9	$p = 0,001$
	Kartą per savaitę ar mažiau	5,1	8,5	
	Daugiau nei kartą per savaitę	27,4	7,4	
	Kasdien	10,3	3,2	
Kanapės	Nevartojo	92,3	95,7	$p = 0,320$
	Kartą per savaitę ar mažiau	4,3	1,1	
	Daugiau nei kartą per savaitę	3,4	2,1	
	Kasdien	0	1,1	
Amfetaminas/ stimuliuojančios medžiagos	Nevartojo	81,2	96,8	$p = 0,006$
	Kartą per savaitę ar mažiau	7,7	1,1	
	Daugiau nei kartą per savaitę	7,7	2,1	
	Kasdien	3,4	0	
Daugiau nei viena psichoaktyvioji medžiaga	Nevartojo	28,2	86,2	$p = 0,001$
	Kartą per savaitę ar mažiau	12,8	7,4	
	Daugiau nei kartą per savaitę	39,3	6,4	
	Kasdien	19,7	0	
Alkoholis	Nevartojo	51,3	58,5	$p = 0,141$
	Kartą per savaitę ar mažiau	16,2	19,1	
	Daugiau nei kartą per savaitę	28,2	22,3	
	Kasdien	4,3	0	

2 lentelė. Rizikingas elgesys per paskutines 30 dienų pirmoje (prieš pradėdant farmakoterapiją, n = 117) ir antroje (po 2 mėn. farmakoterapijos, n = 94) grupėse

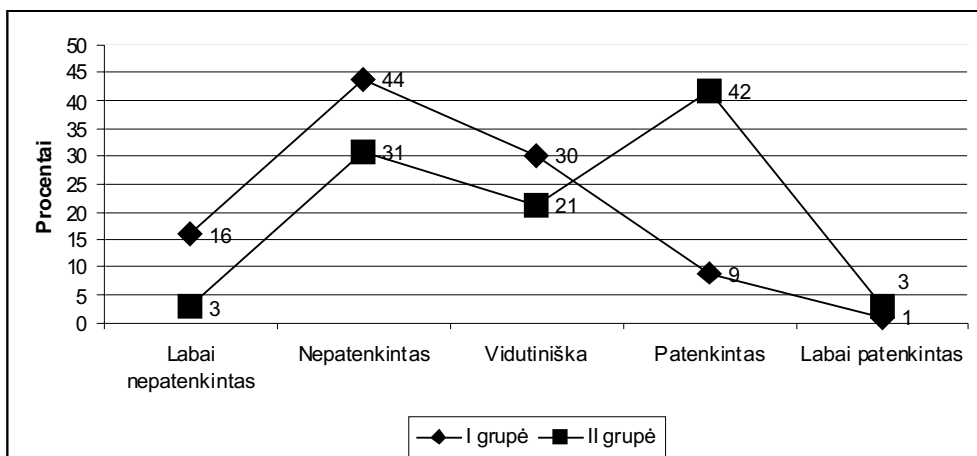
Rizikingo elgesio veiksniai	Pradinis tyrimas (proc.)		Tyrimas po 2 mėn. (proc.)		Statistinis reikšmingumas
	Taip	Ne	Taip	Ne	
Narkotinių medžiagų švirkštimas per paskutines 30 dienų	99,1	0,9	33,0	67,0	p = 0,001
Dalijimasis švirkštais / adatomis per paskutines 30 dienų	15,4	84,6	3,2	96,8	p = 0,003

1 pav. Nusikalstama veikla per paskutines 30 dienų pirmoje (prieš pradėdant farmakoterapiją, n = 117) ir antroje (po 2 mėn. farmakoterapijos, n = 94) grupėse

2 pav. Gyvenimo kokybės vertinimas pirmoje (prieš pradėdant farmakoterapiją, n = 117) ir antroje (po 2 mėn. farmakoterapijos, n = 94) grupėse

3 pav. Sveikatos būklės vertinimas pirmoje (prieš pradėdant farmakoterapiją, n = 117) ir antroje (po 2 mėn. farmakoterapijos, n = 94) grupėse

medžiagų vartojimo laikas $10 (\pm 5)$ metų, o švirkštimo laikas $9 (\pm 6)$ metai. Policijos nukreiptų asmenų iš Vilniaus m. romų taboro gydymuisi į Vilniaus priklausomybės ligų centrą psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo trukmė yra gana ilga. Reikėtų atkreipti dėmesį ir į tai, kad daugumos respondentų narkotikų švirkštimosi pradžios laikas labai artimas psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo pradžia.

Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo sumažėjimas tarp respondentų, kuriems pradėta taikyti farmakoterapija metadonu. Vertinant psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą tarp tų, kurie pradėjo gydymą ir tęsė jį po dviejų mėnesių, buvo stebimas daugumos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo sumažėjimas (skirtumas statistiškai reikšmingas), išskyrus alkoholio ir kanapių vartojimą (1 lentelė).

Rizikingo elgesio sumažėjimas paskyrus farmakoterapiją metadonu. Asmenys, kuriems buvo taikoma farmakoterapija metadonu, mažiau vartojo ir švirkštėsi narkotines medžiagas ($p = 0,001$). Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad antroje grupėje, palyginti su pirmąja, žymiai sumažėjo besišvirkščiančiųjų narkotines medžiagas švirkštimosi dažnumas per paskutines 30 dienų ($p = 0,001$). Sumažėjo dalijimosi su kitais asmenimis švirkštimo įrankiais dažnumas ($p = 0,003$). Duomenys pateikti 2 lentelėje.

Nusikalstama veikla. Nusikalstama veikla šiuo atveju suprantama kaip tiriamojo dalyvio pripažįstama nusikalstama veikla (vagystės, psichoaktyviųjų medžiagų platinimas, sukčiavimas, smurtiniai nusikaltimai). Nusikalstama veikla buvo vertinama pagal nusikaltimų dažnumą. Nustatyta, kad nusikalstamos veiklos praktika antroje grupėje ženkliai sumažėjo (1 pav.).

Gyvenimo kokybės ir sveikatos būklės pokyčiai. Gyvenimo kokybė šiame tyrime atskleidžiama atsižvelgiant į tiriamųjų suvokiamą asmeninę situaciją (tikslus, lūkesčius, (ne)pasitenkinimą savo padėtimi). Duomenys parodo pačių tiriamųjų „suvokiamą“ gyvenimo kokybę. Analizuojant tyrimo rezultatus, galima teigti, kad respondentų gyvenimo kokybė, praėjus

2 mėn. farmakoterapijos metadonu kursą, pagerėjo ($p = 0,04$) (2 pav.).

Remiantis respondentų sveikatos būklės vertinimu, galima teigti, kad antroje grupėje (po 2 mėn. farmakoterapijos metadonu) sveikatos būklė pagerėjo statistiškai reikšmingai ($p = 0,001$) (3 pav.).

Kiti pasiekti rezultatai. Respondentų buvo prašoma įvertinti įvykusius pasikeitimus per du gydymo opioidiniais vaistinėmis preparatais mėnesius. Dalyviai pokyčius vertino subjektyviai, todėl gauti duomenys atspindi tik pačių dalyvių nuomonę (3 lentelė).

Kaip atskleidžia 3 lentelėje pateikti duomenys, asmuo, gavęs farmakoterapinį gydymą opioidiniais vaistinėmis preparatais, jautėsi galintis dirbti, buvo geresnės sveikatos, pagerėjo jo santykiai su šeima.

Tiriamieji, kuriems buvo taikoma farmakoterapija metadonu, buvo konsultuojami socialiniais ir mediciniais klausimais, jiems buvo teikiama aktuali pagalba (4 lentelė).

Gauti duomenys leidžia teigti, kad respondentams taikant farmakoterapiją opioidiniais vaistinėmis preparatais jie pradėjo daugiau dėmesio skirti sau aktualiems socialiniams ir sveikatos klausimams, ieškojo kitų pagalbos būdų. Iš viso per rugpjūčio–gruodžio mėn. buvo suteikta 1932 socialinio darbuotojo konsultacijos ir 862 gydytojo psichiatro konsultacijos. Įvertinus paciento būklę, atvejo vadybininkas kartu su gydytoju ir pacientu sudarydavo individualų pagalbos / gydymo planą ir organizuodavo reikalingą pagalbą. Pacientams, kuriems buvo skirta farmakoterapija metadonu, gydytojai psichiatrai, atsižvelgę į priklausomybės sunkumą ir vaisto toleravimą, individualiai parinkdavo metadono dozę. Po 2 mėn. medikamento (metadono) paros vidutinė dozė buvo 57 mg (mažiausia – 20 mg, didžiausia – 130 mg). 20 pacientų įgijo sveikatos draudimą, 14 – surado darbą, 4 – susitvarkė neįgalumo klausimus. Pacientai dažniausiai konsultuodavosi pas socialinius darbuotojus ir / ar gydytojus psichiatrus dėl pagalbos kreipiantis į kitas įstaigas (pvz., Vilniaus m. darbo biržą, poliklinikas pagal jų gyvenamą vietą ir kt.). Socialiniams

3 lentelė. Tiriamųjų nuomonė apie įvykusius pokyčius gydantis opioidiniais vaistinėmis preparatais ($n = 94$).

Sritis	Taip		Ne	
	N	Proc.	N	Proc.
Dabar galiu dirbti	71	75,5	23	24,5
Dabar mano sveikata geresnė	79	84,0	15	16,0
Dabar aš pagerinau santykius su savo šeima	70	74,5	24	25,5
Dabar aš pagerinau santykius su savo draugais	47	50,0	47	50,0

darbuotojams tarpininkaujant tarp paciento ir reikiamos įstaigos, buvo greičiau gautos reikiamos konsultacijos ar reali pagalba (daugelis pacientų teigė, kad nuvykę vieni į reikiamas įstaigas dažnai pasijusdavo stigmatizuojami dėl to, kad yra priklausomi nuo psichoaktyviųjų medžiagų, jiems tekdavo laukti atskirose eilėse ir pan.). Nemažai pacientų konsultavosi klausimais, susijusiais su darbo paieška (dažniausios konsultacijų temos: kokie yra galimi darbo paieškos šaltiniai; kaip teisingai parašyti gyvenimo aprašymą ir / ar motyvacinį laišką; kaip prisistatyti darbdaviui nuvykus pirmam pokalbiui ir pan.).

Priėmus asmenį į farmakoterapiją opioidiniais vaistinėmis preparatais buvo atliekami per švirkštimo instrumentus plintančių ŽIV ir virusinio hepatito C infekcijų tyrimai bei rekomenduoti (esant reikalui ir tarpininkaujama) tuberkuliozės tyrimai infekcinėje ligoninėje. Į farmakoterapiją opioidiniais vaistinėmis preparatais kreipėsi 3 asmenys, kurie jau sirgo tuberkulioze, kitų pacientų tyrimų atsakymai dėl tuberkuliozės buvo neigiami. Iš viso per rugpjūčio–gruodžio mėn. buvo padaryti 96 ŽIV tyrimai. Naujų ŽIV infekcijos atvejų per vykdomą 2 mėn. farmakoterapijos metadonu laikotarpį nebuvo nenustatyta. Septyni į farmakoterapiją metadonu kreipėsi asmenys buvo užsikrėtę ŽIV. Nukreipus į atitinkamas asmens sveikatos priežiūros įstaigas, antiretrovirusinį gydymą dėl ŽIV infekcijos per farmakoterapijos laikotarpį pradėjo gauti ir / ar tęsė anksčiau pradėtą gydymą 5 pacientai. Atlikti 49 virusinio hepatito C tyrimai, iš jų gauti

46 teigiami rezultatai. Tarpininkaujant atvejo vadybininkams dėl virusinio hepatito C gydymo į infekcinių ligų gydytojus kreipėsi 7 asmenys, dviem po tyrimo paskirtas antivirusinis gydymas pegiliuoto interferono ir ribavirino deriniu.

REZULTATŲ APITARIMAS

Farmakoterapijos opioidiniais vaistinėmis preparatais (metadonu) veiksmingumą, mažinant rizikingą elgesį, ŽIV ir kitų infekcinių ligų plitimą, tyrimais yra pagrindę daugelis autorių [19]. Gydymo programų, skirtų opioidų vartotojams, mažas prieinamumas lemia ŽIV infekcijas, kitas infekcines ligas ir rizikingą elgesį (įskaitant ir kriminalinį elgesį) [3, 19]. Šiame straipsnyje pristatytas tyrimas atskleidė psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo sumažėjimą tarp visų Vilniaus m. policijos komisariato per 2 mėn. į sveikatos priežiūros įstaigą nukreiptų asmenų. Apibendrinant psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą per paskutines 30 dienų abiejose grupėse, nustatyta, kad, pradėjus farmakoterapiją metadonu, žymiai mažėjo heroino, stimuliuojančiųjų, raminamųjų ir kelių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas. Stebėtas nežymus alkoholio bei kanapių vartojimo sumažėjimas, tačiau duomenys nebuvo statistiškai reikšmingi. Sumažėjęs psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas nulėmė mažiau rizikingą dėl užsikrėtimo virusinėmis per kraują perduodamomis infekcijomis elgesį, nes pacientai, gaudami gydymą opioidiniais vaistinėmis preparatais, žymiai rečiau švirkštė psichoaktyvias medžiagas ir

4 lentelė. Paslaugos, kurias tiriamieji (n = 94) gavo farmakoterapijos opioidiniais vaistinėmis preparatais metu

Paslauga	Taip		Ne		Neaktualu	
	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.
Socialinio darbuotojo konsultacija	94	100	–	–	–	–
Gydytojo psichiatro konsultacija	94	100	–	–	–	–
Atlikti ŽIV, hepatito C testai	80	85,2	12	12,8	2	2,0
Gauta infektologo konsultacija dėl hepatito C gydymo	7	7,4	77	81,9	10	10,7
Pradėtas antiretrovirusinis ŽIV gydymas	5	4,3	11	11,7	78	84,0
Pradėtas trofinių opų gydymas	10	10,6	12	12,8	72	76,6
Tarpininkauta tarp reikiamų sveikatos ir socialinių įstaigų	29	30,9	33	35,1	32	34,0
Įgytas sveikatos draudimas	20	21,3	10	10,6	64	68,1
Užsiregistruota darbo biržoje	22	23,4	9	9,6	63	67,0
Konsultacijos darbo paieškos [gūdžių lavinimo klausimais]	28	29,8	39	41,5	27	28,7
Įsidarbinimas	14	14,9	63	67,0	17	18,0
Susirasta gyvenamoji vieta	3	3,0	8	8,5	83	88,5
Susitvarkytas neįgalumas	4	4,3	14	14,9	76	80,8
Kita*	13	12,8	–	–	81	86,2

*Psichologo konsultacijos, tarpininkavimas tarp kitų reikalingų įstaigų, asmens dokumentų sutvarkymas, teisininko konsultacijos ir pan.

žymiai rečiau arba visai nesidalijo švirkštimo priemonėmis. Tai reikšmingas ŽIV prevencijos elementas.

Pradėję gydymą, narkotikus vartojusieji asmenys turėjo galimybę spręsti kitas svarbias socialines ir medicininės problemas, tokias kaip draudimas privalomuoju sveikatos draudimu, asmens dokumentų įsigijimas, gretutinių ligų gydymas, ŽIV, virusinio hepatito C tyrimai ir šių infekcijų gydymas.

Tyrimai [15] rodo labai aiškų ryšį tarp nusikalstamumo ir opioidų ar kitų narkotinių medžiagų vartojimo. Nors kriminalinė patirtis gali būti fiksuojama dar iki pradėdant vartoti narkotikus, tačiau narkotikų vartojimas suintensyvina nusikalstamumą, nes didėjantis poreikis įsigyti narkotikų verčia asmenį užsiimti nusikalstama veikla (dažniausiai vagystėmis, prostitucija, sukčiavimu, pardavinėti psichoaktyvias medžiagas). Moksliniai tyrimai rodo, kad nusikalstamumo mažėjimas stebimas net tarp dalyvavusių vieno mėnesio trukmės gydymo metadonu programoje, palyginti su joje nedalyvaujančiais [2]. Šiame straipsnyje pristatomas tyrimas taip pat parodė, kad asmenys, kuriems buvo skirta farmakoterapija opioidiniais vaistinėmis preparatais, žymiai mažiau užsiėmė nusikalstama veikla, nes sumažėjo poreikis kiekvieną dieną ieškoti pinigų narkotinėms medžiagoms įsigyti.

Taikomas gydymas metadonu ne tik mažina nusikalstamą veiklą, tačiau gerina pacientų gyvenimo kokybę [9]. Šio straipsnio autorių atliktas tyrimas leidžia teigti, kad farmakoterapija teigiamai veikė priklausomybės ligomis sergančių asmenų gyvenimo kokybę, o tai atitinka ir kitus Lietuvoje atliktus tyrimus [16]. Dėl socialinės stigmatizacijos ir nusikalstamos veiklos opioidų vartotojų šeimos santykiai sutrikę, priklausomybė nuo opioidų susijusi su teisės pažeidimais (vagystėmis, sukčiavimais, prostitucija ir kt.), progresuojančiu abejingumu tam tikroms vertybėms ir šeimai [5]. Suteikus galimybę ir paskatinus asmenis dalyvauti gydymosi programoje, ne tik sumažėja psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas, bet ir pagerėja asmens santykiai su šeima. Atsiranda galimybių spręsti aktualias sveikatos, socialines, psichologines ir teisinių problemas. Literatūroje esama nemažai tyrimų, rodančių, kad gydymas metadonu yra daug veiksmingesnis, kai pacientams kartu su medicinos pagalba suteikiamos psichologų, socialinių darbuotojų konsultacijos [31]. Tyrimai taip pat atskleidžia, kad konsultavimo veiksmingumas priklauso nuo konsultuojančiojo patirties ir kvalifikacijos [22]. Kuo dažniau nuo narkotikų priklausomiems žmonėms, besigydančioms metadonu, suteikiamos kvalifikuotos

konsultacijos, tuo rečiau pakartotinai jie pradeda vartoti narkotikus [6, 21–9], retėja injekcijų kiekis [26].

Gydymas opioidiniais vaistinėmis preparatais yra veiksmingas, nes pagerina opioidų vartotojų sveikatą, padeda sutaupyti valstybės lėšas, kurios būtų žymiai didesnės, jei asmuo vartotų opioidus ir toliau [24, 28, 14]. Vilniaus m. policijos komisariato nukreipti gydytis asmenys teigė, kad farmakoterapijos opioidiniais vaistinėmis preparatais metu pagerėjo jų sveikatos būklė, jie turėjo galimybę spręsti įvairius socialinius klausimus. Pastaraisiais metais vis daugiau tyrimų įrodo, kad pasiekiami kur kas geresnių rezultatų, medikamentinį gydymą derinant su psichosocialinių paslaugų teikimu [11]. Socialinės pagalbos teikimas nuo psichoaktyviųjų medžiagų priklausomiems asmenims yra labai svarbus ir padeda sumažinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, rizikingą elgesį, gerina socialinę reintegraciją.

Šiame straipsnyje pristatytas ir kiti užsienyje atlikti tyrimai [32] atskleidė, kad gerokai veiksmingiau teikti farmakoterapijos opioidiniais vaistinėmis preparatais paslaugas, nei visai neteikti jokios pagalbos. Akivaizdu, kad naudingiau lėšas skirti gydymo plėtrai ir ŽIV bei kitų per kraują plintančių virusinių infekcijų bei nusikalstamumo prevencijai, nei gydyti narkotikų vartojimo sukeltus sveikatos sutrikimus ir tokius asmenis išlaikyti laisvės atėmimo vietose.

APIBENDRINIMAS

Vykdamas palyginti trumpą 4 mėnesių trišalį bendradarbiavimą tarp Narkotikų kontrolės departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato ir Vilniaus priklausomybės ligų centro, pavyko pasiekti rezultatų, rodančių, kad teisėsaugos ir sveikatos priežiūros įstaigų bendradarbiavimas, sprendžiant narkomanijos problemas Vilniaus romų tabore, buvo veiksmingas. Sudarius narkotikų vartotojams, policijos sulaukiantis romų tabore, galimybę be eilės patekti į gydymo programas ir policijos pareigūnų paragintiems gydytis, net po labai trumpo gydymo laikotarpio pastebėti žymūs teigiami poslinkiai narkotikų vartotojų elgsenoje, o dauguma pacientų (apie 80,3 proc.) tęsė gydymą. Atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad policijos nukreipti asmenys noriai kreipėsi pagalbos, o jiems skyrus kompleksinį gydymą metadonu nustojo arba žymiai mažiau vartotojo narkotinių medžiagų, pasižymėjo mažiau rizikingu elgesiu, galinčiu lemti užsikrėtimą ŽIV ir kitomis virusinėmis infekcijomis, mažiau darė nusikalstamų veikų, pagerėjo jų gyvenimo kokybė ir subjektyvus sveikatos būklės vertinimas.

Vilniaus apskrities Vyriausiojo policijos komisariato duomenimis, sugriežtinus policijos patruliavimą Vilniaus romų taborė ir nukreipus daugiau narkotikų vartotojų į gydymo programą, 2010 m. mieste sumažėjo vagysčių bei smurtinių nusikaltimų, ypač Naujininkų mikrorajone, esančiame šalia romų taboro [33]. Dėl bendradarbiavimo, orientuoto į gydymą, o ne tik į baudimą, sumažėjo neteisėtų narkotikų vartojimas bei vartojimo sukeliamas pavojus visuomenės

sveikatai ir socialiniam stabilumui Vilniaus mieste. Tyrimo rezultatai patvirtina, kad konkretūs ir gerai koordinuojami bendradarbiavimo veiksmai tarp teisėsaugos ir sveikatos priežiūros institucijų gali būti itin reikšmingi, sprendžiant sudėtingas situacijas, kur narkotikų vartojimas paplitęs ir persipynęs su rimtomis teisinėmis, socialinėmis, visuomenės ir asmens sveikatos problemomis.

Straipsnis gautas 2011-04-20, priimtas 2011-06-01

Literatūra

- Alexander J, Pollack H, Nahra T, Wells R, Lemak C. Case Management and Client Access to Health and Social Services in Outpatient Substance Abuse Treatment. *Journal of Behavioral Health Services & Research*. July 2007;34(3)(221-36):1094-3412.
- Bell J, Hall W, Byth K. Changes in criminal activity after entering methadone maintenance. *Br J Addict*. 1992;87:251-258.
- Bellis D. Reduction of AIDS risk among 41 heroin addicted female street prostitutes: Effects of free methadone maintenance. *Addiction Disorders*. 1993;12:7-23.
- Conrad P, Schneider J. *Deviance and Medicalization: From Badness to Sickness*. St. Louis: Mosby, 1980.
- Clark J, Capel W, Goldsmith B, Stewart G. Marriage and Methadone: Spouse Behavior Patterns in Heroin Addicts Maintained on Methadone Source. *Journal of Marriage and Family*. 1972;34(3):496-502.
- Condelli W. Strategies for increasing retention in methadone programs. *Journal Psychoactive Drugs*. 1993;25:143-147.
- Chandler R, Fletcher B, Volkow D. Treating drug abuse and addiction in the criminal justice system: improving public health and safety. *The Journal of the American Medical Association*. 2009;301:183-90.
- Dole VP, Nyswander M, Warner A. Successful treatment of 750 criminal addicts. *The Journal of the American Medical Association*. 1968;206(12):2708-2711.
- Dole VP, Nyswander M. Medical treatment for diacetylmorphine (heroin) addiction: a clinical trial with methadone hydrochloride. *The Journal of the American Medical Association*. 1965;193:646-650.
- EMCDDA. Reviewing current practice in drug-substitution treatment in the European Union. *Insights Series*. 2000.
- El-Bassel N, Chen D, Cooper D. Social Support and Social Network Profiles among Women on Methadone. *The Social Service Review*. 1998;72(3):379-401.
- Fox K. Ideological Implications of Addiction Theories and Treatment. *Deviant Behavior*. 1999.
- Gregory SZ, Brandeau ML, Barnett PG. Methadone Maintenance and HIV Prevention: A Cost-Effectiveness. *Management Science*. 2000;46(8):1013-1031.
- Gerstein R, Johnson R, Harwood H, Fountain D, Suter N, Malloy K. Evaluating Recovery Services: The California Drug and Alcohol Treatment Assessment. California Department of Drug and Alcohol Programs, Sacramento. 1994.
- Hall W, Bell J, Carless J. Crime and drug use among applicants for methadone maintenance. *Drug Alcohol Depend*. 1993;31(2):123-129.
- Padaiga Ž, Vanagas G, Subata E. Outpatient methadone maintenance program: Quality of life and health in opioid-dependent persons in Lithuania. *Medicina*. 2007;47(3):235-241.
- Morse S. Medicine and Morals, Craving and Compulsion. *Substance Use & Misuse*. 2004;39(3).
- Moller L, Karymbaeva S, Subata E, Kiaer T. Evaluation of patients in opioid substitution therapy in the Kyrgyz Republic. *World Health Organization*, 2009.
- Metzger S, Navaline H, Woody G. Drug abuse treatment as AIDS prevention. *Public Health Reports*. 1998;113(1):97-106.
- Magura S, Nwakeze P, Kang S, Demsky S. Program quality effects on patient outcomes during methadone maintenance: A study of 17 clinics. *Subst Use Misuse*. 1999;34:1299-1324.
- McLellan A, Woody G, Luborsky L, Goehl L. Is the counsellor an „active ingredient“ in substance abuse rehabilitation? An examination of treatment success among abuse treatment. *Journal of the American Medical Association*. 1993;269:1953-1959.
- McLellan A, Lewis D, O'Brien C, Kleber H. Drug dependence, a chronic medical illness: implications for treatment, insurance, and outcomes evaluation. *Journal of the American Medical Association*. 2000;284:1689-1695.
- Marlowe D, Kirby K, Bonieskie L, Glass D, Dodds L, Husband S, Platt J, Festinger D. Assessment of coercive and noncoercive pressures to enter drug abuse treatment. *Drug Alcohol Depend*. 1996;42:77-84.
- Maidlow S, Berman H. The economics of heroin treatment. *Amer J Pub Health*. 1972;62:1397-1406.
- Narkotikų kontrolės departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. 2010 Metinis pranešimas. Vilnius, 2010.
- O'Neill K, Baker A, Cooke M. Evaluation of a cognitive behavioral intervention for pregnant injecting drug users at risk of HIV infection. *Addiction*. 1996;91:1115-1125.
- Pocienė A, Dobrynina M. Socialinis demografinis nuteistųjų už nusikaltamas veikas, susijusias su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, portretas. *Teisės problemos*. 2010;2(68).
- Scanlon J. Proceedings: Cost savings/benefit analysis of drug abuse treatment. *American Journal Drug Alcohol Abuse*. 1976;3:95-101.
- UNODC. Nuo prievartos prie sąjungos. Priklausomybės nuo narkotikų gydymas sveikatos priežiūros, ne bausmės pagalba. Diskusijos dokumentas. Jungtinės Tautos: Niujorkas, 2010.
- Vanagas G. Metadono programos Lietuvoje ekonominis vertinimas. *Daktaro disertacija*. Kaunas, 2007.
- Woody G, McLellan A, Luborsky L, O'Brien C. Psychotherapy and counselling for methadone-maintained opiate addicts: results of research studies. *NIDA Research Monograph*. 1990:104-923.
- Yancovitz S, Des Jarlais D, Peyser N. A randomized trial of an interim methadone maintenance clinic. *American Journal Public Health*. 1999;81:1185-1191.
- Mikulskis A. Referral to drug dependence treatment by Vilnius police. UNODC conference „HIV prevention among injecting drug users and in prison settings“, March 24-25, 2011, Riga, Latvia. Prieiga per internetą: http://www.unodc.org/documents/balticstates//Events-Presentations/FinalConf_24-25Mar11/Mikulskis_25_March.pdf.
- Valstybinis psichikos sveikatos centras. Prieiga per internetą: www.vpsc.lt.
- <http://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2010/July/unodc-urges-drug-dependence-treatment-not-punishment.html?ref=fs3>.

Cooperation of law enforcement and health care institutions and its effectiveness in addressing problems of opioid users

Emilis Subata^{1,2}, Aušra Malinauskaitė^{1,2}, Audronė Astrauskienė^{4,5}

¹Vilnius Center for Addictive Disorders, ²Vilnius University Faculty of Medicine Psychiatry Clinic, ³Vilnius University Faculty of Philosophy Department of Sociology, ⁴Institute of Public Health of Vilnius University Medical Faculty, ⁵Ministry of Health of the Republic of Lithuania

Summary

The goal of the study was to disclose the importance of cooperation between law enforcement and health care institutions in addressing problems of opioid users in Vilnius Roma settlement.

Materials and methods. 117 patients, who were referred to opioid dependence treatment by the police, were interviewed with a structured questionnaire at the start of pharmacotherapy with methadone and after 2 months in treatment. Patients have received standard medical and psychosocial services, coordinated by a case manager (social worker) at Vilnius Center for Addictive Disorders.

Results. The results of the study showed that the significant number of patients, who were referred by police remained in treatment after 2 months (80.3 %). After the short period of 2 months in treatment there was significant decrease of heroin and other substance use among patients, reduction of the risk of blood-borne virus transmission and criminal behavior. The quality of life and health status of patients in treatment have improved.

Conclusions. The time-limited joint and coordinated actions by police and health authorities proved effective in attracting injecting opioid users into treatment and through comprehensive health care and social services contributed to positive changes in their behavior, quality of life and health.

Keywords: opioid dependence, pharmacotherapy, methadone, police referrals.

Correspondence to Emilis Subata,
Vilnius Centre for Addictive Disorders,
Gerosios Vilties 3, LT-03147 Vilnius, Lithuania.
E-mail: emilis.subata@vplc.lt

Received 11 April 2011, accepted 1 June 2011